

Kik a nemzet nagyjai?

SCHWEITZER IVÁN

író

A Nyirő-vitában a náci vezérek dicsoúsítását és a nyilas hatalom iránti elkötelezettséget a sokszor idézett szövegek és a tények alapján komolyan senki sem vitathatta. Menetegetni azzal próbálták sokan, hogy hasonló írások számos magyar író tollából megtalálhatók Rákosiról vagy Sztálinról. Ez az érv valahogy a levegőben maradt.

Késégkívül e két véreskezű diktátorral és a kommunizmusról a hazai „proletárdiktatúra” kezdeti időszakában sokan írtak – meggyőződésből, vagy éppen a „felkérés” után egyszerűen csak félelemből – hozsannázó mondatokat.

Példaként talán legtöbbször **Eörsi Istvánt** szokták idézni. Azonban van itt egy bökkenő. **Eörsi István** már az ötvenes évek közepétől (Déry Tiborhoz, Zelk Zoltánhoz és sok más íróhoz, költőhöz hasonlóan) súlyos erkölcsi válságból kikerülve a legélesebben szembe fordult a rákosista diktatúrával, mélyen elítélve annak bűneit.

Legtöbbjük 1956-ban – mint a politikában Nagy Imre – azonosult a nemzet forradalmával, ami miatt számos évet töltöttek börtönben. **Eörsi** éppenséggel a rendszer következetes ellensége lett, ennek veszélyeit és hátrányait vállalva. Az egész életutat kell figyelembe venni a Kóvér László által a kettős mérce példájaként felhozott ellenpélda, Lukács György esetében is. Ő fiatalon valóban a Tanácsköztársaság népbiztosa volt, de nézeteinek alakulását emblematikusan jelzi, hogy 1956-ban Nagy Imre kormányában vállalt miniszterséget (és nem utolsósorban megkérdőjelezhetetlen a

Tények sora mutatja, hogy Nyirő Józsefet a holokauszt szörnyűségeinek napvilágra kerülése sem indította arra, hogy egyetlen sorral is megbánja múltbeli politikai nézeteit és tevékenységét

helye a világ filozófiatudományában).

Ezzel szemben a tények sora mutatja, hogy Nyirő Józsefet a holokauszt szörnyűségeinek napvilágra kerülése sem indította arra, hogy egyetlen sorral is megbánja múltbeli politikai nézeteit és tevékenységét, és elítélje a nyilasok, náciak rémtetteit! Mondhatni, ott folytatta, ahol abbahagyta. Ez megbocsáthatatlan bűn.

Egy példa: 1948-ban a Németországban megalakult Magyar Kulturális Szövetség elnöke lett, amelynek irányultságát jellemzi, hogy tagjainak többsége egy 1952–1953. évi véleményfelmérésen azt a Kisbarnaki Farkas Ferencet kívánta egy új szervezet élére, aki korábban a Szálasi-kabinet tagja és kormánybiztosa volt (Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985). Lehet ezek után a két viselkedés közé azonosságjelet tenni?

Ma az úgynevezett „nemzeti oldal” egy része a Nyirő Józsefeket, Tormay Cecile-eket és más, szélsőjobboldalhoz kötődő írókat próbál egy sorba helyezni a nemzet valódi nagyjaival, akikről viszont ma sajnálatosan kevés szó esik.

Például Móricz Zsigmondról, aki azért nem igazán jó számukra, mert ugyancsak lesújtó véleménye volt a Horthy-világról. Márai Sándor is csak

úgy jön szóba, mint aki a kommunisták elől emigrált, de úgy nem, mint aki vitriolos jellemzések sorát írta a két világháború közti és a második világháborús Magyarország urairól, azok katasztrófapolitikájáról.

Hasonlóképpen háttérbe szorulnak a múlt század középső évtizedeinek olyan nemzeti irányultságú fároszai, mint Illyés Gyula, Németh László. Ilyen-olyan vitatható bekezdéseket tőlük is elő lehet kotorni, de mindenemű diktatúrával szembeni megvetésüket és őszinte nemzeti elkötelezettségüket senki nem vonhatja kétségbe.

A „nemzeti oldal” miért nem őket tűzi zászlajára? Hol vannak ma Németh László megrázó erejű regényei, tanulságos történelmi és erkölcsnevelő drámái?

Talán az a baj, hogy ők – csakúgy, mint a kor talán legnagyobb magyarja, Kodály Zoltán – kompromisszumot kötöttek a kádári rendszerrel. Van, akinek minden kiegyezés árulás. Ezzel szemben Illyés, Kodály vitathatatlan tekintélyével a hatalomtól számos engedelményt csikart ki, üldözöttek érdekében emelt szót.

Ehhez persze a kádári diktatúra belátása kellett, hogy többet ér el a talma megszilárdításában, ha a nemzet valódi nagyjaival „békés egymás mellett élest” valósít meg, mint ha

konfrontálódik. Tanulságul szolgálhat, hogy egy ország hatalmon lévő politikusainak a nemzet valódi nagyjait, köztük világhíres íróinkat érdemes (lenne) megbecsülniük.

Kertész Imre, Nádás Péter, Esterházy Péter – és a sort hosszan folytathatnánk – jelenleg egy süllyedő megítélésű Magyarország mérlegének pozitív oldalán állnak, másokkal együtt becsületünk megmentői.

Ami pedig Nyirő megítélését illeti, szerintem igenis szét lehet és kell választani a művészt és az embert – erre ezer és egy példa van. Irodalmi teljesítménye a maga szintjén méltó lehet az elismerésre. Legjobb művei, a megfelelő mértékét érvényesítve, miért ne jelenhetnének meg az oktatásban is? És ha alkalmat adnak arra, hogy az író életének és a művének ellentmondásáról is szó essen, az külön haszon.

Emellett természetesen, mint minden embert, Nyirő Józsefet is megilleti a méltó végtisztesség. De hogy kerül ebbe az ügybe a magyar országgyűlés hivatala és elnöke? Részvételek csak akkor lenne indokolt, ha a személy egészét, művét és tetteit egyaránt példaként lehetne állítani a nemzet elé. Ez azonban ebben az esetben szóba sem jöhet. Szerintem ez az, ami indokolja a felháborodott kritikákat.